

QEYRİ-MADDİ MƏDƏNİ İRSİN QORUNMASI SAHƏSİNDƏ AZƏRBAYCAN TƏCRÜBƏSİ

f.ü.f.d.Ceyhun Şakiroğlu (Ağayev)

AMEA akad.Z.M.Bünyadov adına

Şərqsünaslıq İnstitutu “Şərq-Qərb” şöbəsinin böyük elmi işçisi

Açar sözlər: *Qeyri-maddi mədəniyyət, İrs, abidələr, YUNESKO, İSESKO*

Key words: *Intangible cultural heritage, monuments, UNESCO, ISESCO*

Ключевые слова: *нематериальное культурное наследие, памятники, юнеско, исеско*

Məlum olduğu kimi, Azərbaycan maddi-mədəniyyəti qədim və zəngin bir tarixə malikdir. Aparılan qazıntılar nəticəsində aşkar edilən arxeoloji tapıntılar, ta qıdim dövrlərdən, nəsillərdən nəsillərə uğurla ötürülərək dövrümüzə gəlib çıxmış zərgərlik işləri, daşqaşlar, milli geyimləri, xalçaçılıq işləri, mis sənət işləri, qədim və orta əsrlərə aid pulları, şərq silahları, məscidləri, mədrəsələri, karvansarayları və.s. arxeoloji tapıntılar azərbaycanlıların ərsəyə gətirdiyi maddi maddimədəniyyət inciləridir. Əsrlərdir Azərbaycan ərazisində varlığını qoruyan və dünyanın qeyri-maddi mədəniyyət xəzinəsinə daxil olmuş abidələri, zəngin mədəni irsi hal-hazırda Azərbaycan dövləti tərəfindən qorunur və muzeylərdə saxlanılır. (1)

Elə həmin maddi-mədəni irsimizə aid olan abidələr və qədim əşyalar sübut edir ki, Azərbaycan qədim mədəniyyətə malik olan qədim xalqlardandır. Qədim və orta əsrlər tarixi əcdadlarımızın həyat tərzindən, əmək fəaliyyətindən, onların mübarizə üsullarından, düşüncə tərzindən, başqa xalqlar, ölkələr və şəhərlərlə əlaqələrindən xəbər verən maddi-mədəniyyət nümunələrinin köməyi ilə öyrənilir. Ta qədim dövrlərdən tutmuş son orta əsrlərə və günümüzdə qədər tarixin bütün mərhələlərini əhatə edən çoxsaylı nadir əşyalar, abidələr aşkar edilərək tədqiq olunmuş və Azərbaycan maddi-mədəni irsi kimi dünyaya öz töhfəsini vermişdir. (1)

Azərbaycan mədəniyyəti, incəsənəti və onun ayrılmaz hissəsi olan maddi mədəniyyət-Azərbaycanda yaşayan xalqların və tarixən mövcud olmuş dövlətlərin qurduğu birgə mədəniyyətdir. Azərbaycanda mədəniyyətin inkişafına tarixən regionda baş verən siyasi və hərbi hadisələr və Azərbaycanın Şərqlə Qərbi birləşdirən ərazidə yerləşməsi təsir edib. Məlum olduğu kimi, XIX əsrdə Abşeron yarımadasında neft sənayesinin inkişafı ilə ictimai və mədəni həyatda da canlanma baş verir. XX əsrin əvvəllərində Bakı Rusiya imperiyasının əsas sənaye şəhərlərindən birinə çevrilir.(2) Şəhərin iqtisadi baxımdan sürətli inkişafı aralarında Emanuel Nobel, Hacı Zeynalabdin Tağıyev, Musa Nağıyev, Murtuza Muxtarov, Şəmsi Əsədullayev, Aleksandr Mantəşev və s. milyonçuların şəhərə böyük sərmayələr yatırmasına şərait

yaradır, çoxsaylı yeni yaşayış binaları və komplekslər, məscidlər, mədrəsələr, xəstəxanalar, məktəblər və.s inşa edilir. Həmin dövrdə inşa edilmiş memarlıq abidələri arasında İsmailiyyə, Səadət, Tağıyevin sarayları, Opera və Balet Teatrının binası, Şəhər Dumasının binası, Sabunçu elektrik qatari stansiyası binası, Bakı və Gəncədə dəmir yolu stansiyalarının binalarını qeyd etmək olar. (3)

Azərbaycan ədəbiyyatı və mədəniyyətin digər hissələri ayrılmaz surətdə dil ilə bağlıdır. Maddi mədəniyyət isə əhalinin türkləşməsindən əvvəl ortaya çıxmışdır.(4) Azərbaycan müstəqil olduğdan sonra tarixən yaxın münasibətdə olduğu İran mədəniyyəti və Ərəb mədəniyyəti ilə münasibətlər dahada güclənmişdir.(5)

Arxeoloji tapıntılar və müasir dövrə qədər gəlib çatmış maddi abidələr Azərbaycan ərazisində qədim dövrdə (Qobustan petroqlifləri), həmçinin Qafqaz Albaniyası dövründə (Qum bazilikası və Ləkit məbədi) mədəniyyətin inkişaf etdiyini göstərir.(6) Azərbaycanda İslamın yayılmasıyla İslam mədəniyyəti inkişaf edir, məscidlər, mədrəsələr, türbələr tikilir, əsasən dekorativ incəsənətin ornamental forması inkişaf edir. XIX əsrdə Azərbaycanın Rusiyanın tərkibinə daxil olmasıyla burada yaşayan insanlar Rusiya mədəniyyəti ilə və onun vasitəsilə də dünya mədəniyyəti ilə tanış olurlar. Sovet Azərbaycanı dövründə Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafında əsaslı dəyişiklik baş verir.(7)

Bilindi ki, dünyada ənənəvi mədəniyyətin və folklorun qorunub saxlanması istiqamətində müntəzəm işlər görülməkdədir. Buna misal laraq YUNESKO-nun 2001-ci il mədəni müxtəliflik haqqında Ümumi Bəyannaməsində və Mədəniyyət Nazirliyinin üçüncü dəyirmi masasında qəbul edilmiş 2002-ci il İstanbul Bəyannaməsində qeyd olunduğu kimi, qeyri-maddi mədəni irsin mədəni müxtəlifliyin mənbəyi və sabit inkişafın təminatçısı kimi əhəmiyyətlidir.(3)

Qeyri-maddi mədəni irs dedikdə - İcmalar, qruplar və bəzi hallarda ayrı-ayrı şəxslər tərəfindən onların mədəni irsinin bir hissəsi kimi qəbul edilən təcrübələri, təqdimatları, ifadələri, bilik və bacarıqları, eləcə də bunlarla bağlı alətləri, əşyaları, maddi mədəniyyət abidələrinin və mədəni məkanları bildirir. Nəsildən-nəsilə ötürülən belə qeyri-maddi mədəni irs daim icmalar və qruplar tərəfindən, onları əhatə edən mühitə cavab olaraq, onların təbiətlə və öz tarixləri ilə qarşılıqlı təsirindən asılı olaraq yaradılır və onlarda özünəməxsusluq və irsilik hissi formalaşdırır və bununla da mədəni müxtəlifliyə və insan yaradıcılığına hörmət edilməsinə yardım göstərir. Bu Konvensiyanın məqsədləri üzrə yalnız o qeyri-maddi mədəni irs diqqətə alınır ki, həmin irs insan hüquqları haqqında mövcud beynəlxalq hüquqi aktlara, eləcə də icmalar, qruplar və ayrı-ayrı şəxslər arasında qarşılıqlı hörmət və sabit inkişaf tələblərinə uyğun gəlmiş olsun.(3)

Məlum olduğu kimi, Azərbaycan dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri olan mədəni inşafı siyasəti, milli-mənəvi dəyərlərin təbliği, qeyri-maddi mədəni irsin və tarixi mədəni zənginliyin qorunması vətəndaşların tərbiyəsində xüsusi yer tutur. Bu istiqamətdə həm daxildə, həm də xaricdə mütəmadi əhəmiyyətli işlər görülsə də, bu proses daim davam etdirilməli, göstərilən fəaliyyətlər daha da təkmilləşdirilməlidir.(8)

Bütün dünyaya məlumdur ki, ermənilərin işğal etdiyi Azərbaycan ərazilərində maddi-mədəni irsimizin məhv edildiyini və ermənilər tərəfindən saxtalaşdırılmasına xidmət edən davranışları, beynəlxalq konvensiyalarda bəşəri cinayət kimi qiymətləndirilir. İşğal olunmuş Azərbaycan ərazilərində qalan tarix-mədəniyyət abidələri, maddi-mədəni irsimiz ya dağıdaraq izləri silinir, ya da erməni abidələri adı altında saxtalaşdırılır. Aparılan tədqiqatlara görə, həmin ərazilərdə indiyədək yüzlərlə tarixi abidə tamamilə dağıdılıb və maddi-mədəni irsimiz böyük zərbələrə məruz qalmışdır. Qalanlar isə erməni abidələri adı altında təqdim edilir. İşğal altında olan Dağlıq Qarabağda və ətraf rayonlarda 13 dünya, 292 ölkə, 330 yerli əhəmiyyətli tarix və mədəniyyət abidəsi qalıb.(9)

Azərbaycan Respublikası müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra 3 iyun 1992-ci il tarixində YUNESKO-ya üzv qəbul edilmişdir.(10)

1996-cı ildə isə UNESCO ilə Azərbaycan arasında əməkdaşlıq sahəsində memorandum imzalanmışdır. Həmin vaxtdan etibarən BMT-nin elm, təhsil və mədəniyyət üzrə bu nüfuzlu təşkilatı ilə əlaqələrimiz genişlənməkdədir.(11)

Bu əlaqələrin inkişafında Milli Məclisin deputatı, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın böyük xidmətləri olmuşdur. Mehriban xanım qeyri-maddi mədəni irsimizin qorunması, o cümlədən 2004-cü il avqustun 13-də Azərbaycanın şifahi xalq ədəbiyyatının və musiqi irsinin qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsi sahəsində yorulmaz səylərinə görə UNESCO-nun xoşməramlı səfiri adına layiq görülmüşdür. Elə bundan sonra UNESCO-la Azərbaycan arasında əlaqələr daha da inkişaf etməyə başlamışdır. Azərbaycanın bir sıra maddi və mənəvi mədəniyyət abidələrinin o cümlədən qeyri-maddi mədəni irsimizin UNESCO tərəfindən bəşəriyyətin yüksək dəyərləri kimi qorunması elə bu əlaqələrin nəticəsində olmuşdur. Belə ki, həm milli mədəniyyət üçün, həm də bütün bəşəriyyətin mədəniyyəti üçün Azərbaycan muğamının yüksək dəyəri nəzərə alınaraq 2003-cü ildə UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrs Siyahısına daxil edilmişdir.(11)

Maddi mədəniyyətimizin əvəz olunmaz, tarixə işıq tutan çox qiymətli nümunəsi olan İçərişəhər təkcə Azərbaycan xalqı üçün deyil, elə tarixilik baxımından dəyəri misilsiz olan tarixi abidədir. Bunu UNESCO-nun Dünya Maddi İrs Siyahısına İçərişəhərin Qız qalası və Şirvanşahlar Saray Kompleksi ilə birgə salınması da təsdiq edir. Həm Şirvanşahlar Saray Kompleksi, həm də Qız qalası Azərbaycan qanunvericiliyi, eləcə də UNESCO tərəfindən dünya əhəmiyyətli abidələr kimi tanınır. (12)

UNESCO tərəfindən ümumdünya irsi kimi qəbul olunan Azərbaycan memarlığı və onun tarixi, maddi-mədəniyyət və qeyri-maddi mədəni irsinin qorunması xalqımız üçün sevindirici bir haldır. Azərbaycanın dünya mədəni irsinə çox əhəmiyyətli bir töhfə verdiyi açıq-şəfəq bilinməkdədir. 2013-cü il UNESCO tərəfindən İçərişəhər Şirvanşahlar Sarayı və Qız qalası ilə birlikdə gücləndirilmiş mühafizə statusunun verilməsi ölkəmizdə butəşkilatla əlaqələrin yeni mərhələsi olmuşdur. Bu statusa malik mədəni obyektlər Silahlı Münaqişə Zamanı Mədəni Sərvətlərin Qorunması üzrə Haaqa Konvensiyası və onun İkinci Protokoluna qoşulmuş ölkələrin silahlı qüvvələri tərəfindən tanınan xüsusi emblemlə nişanlanır və gücləndirilmiş mühafizə ilə təmin olunur.(12)

UNESCO tərəfindən İçərişəhərin gücləndirilmiş mühafizə rejimli abidələrinin siyahısına daxil edilməsi Azərbaycanın zəngin tarixi-memarlıq irsinin beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən yüksək qiymətləndirilməsidir. UNESCO-nun Qeyri-Maddi-Mədəni İrsin Qorunması üzrə Komitəsinin Abu-Dabi şəhərində keçirilmiş 4-cü sessiyasında qurumun yekun qərarına əsasən Azərbaycanın aşığı sənəti ilə yanaşı, Novruz bayramı da UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrs Siyahısına salındı. Bir sıra dövlətlərdə Novruz bayramının qeyd olunması komitə tərəfindən nəzərə alınaraq təşkilatın tövsiyəsi ilə beynəlmiləl qeyri-maddi-mədəni irs nümunəsi kimi UNESCO-ya təqdim olunmuşdu.(13)

Məlum olduğu kimi, İSESKO Baş Katibliyi Aparatının rəhbəri Əhməd Səid: "Biz ermənilərin bu kimi hərəkətlərini qətiyyətlə pisləyirik və bunu vəhşilik adlandırırıq. Sözügedən məsələ ilə bağlı dəfələrlə İSESKO Baş katibliyi tərəfindən müzakirələr aparılıb". Azərbaycanın işğal olunan ərazilərində ermənilər tərəfindən mədəniyyət abidələrinin məhv edilməsini vəhşilik adlandırır. Onun sözlərinə görə, Azərbaycan dövləti İSESKO ilə yaxından əməkdaşlıq edir və dünyada mədəniyyət abidələrinin qorunması prinsipini dəstəkləyir. "Bakı şəhərinin İslamın paytaxtı elan olunması Azərbaycanın dinamik inkişafının təzahürüdür. Çünki İSESKO Avropada təkcə Azərbaycan dövlətinin şəhəri olan Bakını İslamın paytaxtı adlandırır".(14)

İlham Əliyev cənablarının apardığı məqsədyönlü siyasətin və xalqımızın mədəniyyətinə göstərdiyi yüksək qayğı və ehtiramın nəticəsidir. Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun və Azərbaycan Mədəniyyət Fondunun prezidenti, UNESCO və ISESKO-nun xoşməramlı səfiri. Birinci xanım Mehriban Əliyevanın ölkəmizin qeyri-maddi mədəni irsinin, xüsusilə muğam və aşığı sənətinin, milli adət-ənənələrimizin dünyada tanınması və təbliği istiqamətində gördüyü işlər bu uğurların qazanılmasında mühüm rol oynayıb.(12)

Məlum olduğu kimi, İlham Əliyev cənablarının apardığı məqsədyönlü siyasətin və Mehriban xanım Əliyevanın gərgin əməyi nəticəsində Azərbaycanın 7 qeyri-maddi mədəni irs nümunəsi YUNESKO-nun Qeyri-maddi Mədəni İrs üzrə Repräsentativ Siyahısına, 1 irs nümunəsi Təcili Qorunmaya Ehtiyacı olan Qeyri-maddi Mədəni İrs Siyahısına daxil edilmişdir.

"Azərbaycan Muğamı" 7 noyabr 2003-cü il tarixində Azərbaycan muğamı YUNESKO tərəfindən bəşəriyyətin qeyri-maddi irsinin şah əsəri elan olunmuşdur. 2008-ci ildə Azərbaycan muğamları YUNESKO-nun Qeyri-maddi Mədəni İrsin Repräsentativ Siyahısına daxil edilmişdir.

"Azərbaycan Aşığı Sənəti" 28 Sentyabr - 2 oktyabr 2009-cu il tarixində Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Abu-Dabi şəhərində keçirilmiş YUNESKO-nun Qeyri - maddi Mədəni İrs üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 4-cü Sessiyası çərçivəsində qəbul edilmiş qərara əsasən, Azərbaycan Aşığı Sənəti YUNESKO-nun Qeyri-maddi Mədəni İrsin Repräsentativ Siyahısına daxil edilmişdir.

"Novruz" 28 Sentyabr - 2 oktyabr 2009-cu il tarixində Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Abu-Dabi şəhərində keçirilmiş YUNESKO-nun Qeyri - maddi Mədəni İrs üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 4-cü Sessiyası çərçivəsində qəbul edilmiş

qərara əsasən, Novruz çoxmillətli nominasiya (Azərbaycan, Hindistan, İran, Qırğızıstan, Pakistan, Türkiyə, Özbəkistan) kimi YUNESKO-nun Qeyri-maddi Mədəni İrsin Repräsentativ Siyahısına daxil edilmişdir. 28 noyabr-2 dekabr 2016-cı il tarixlərində Efiopiyanın Əddis-Əbəbə şəhərində keçirilmiş YUNESKO-nun Qeyri-maddi mədəni İrs üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 11-ci sessiyasında İraq, Qazaxıstan, Tacikistan, Türkmənistan və Əfqanıstan bu nominasiyaya qoşulmuşlar.(11)

"Ənənəvi Azərbaycan Xalçaçılıq Sənəti" 15-19 noyabr 2010-cu il tarixində Keniyanın Nayrobi şəhərində keçirilən YUNESKO-nun Qeyri - maddi Mədəni İrs üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 5-ci Sessiyası çərçivəsində qəbul edilmiş qərara əsasən, YUNESKO-nun Qeyri-maddi Mədəni İrsin Repräsentativ Siyahısına daxil edilmişdir.

"Tar və Onun İfaçılıq Sənəti" 3-7 Dekabr 2012-ci il tarixində Parisdə keçirilən YUNESKO-nun Qeyri-maddi Mədəni İrs üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 7-ci Sessiyası çərçivəsində qəbul edilmiş qərara əsasən, "Tar və onun ifaçılıq sənəti" YUNESKO-nun Qeyri-maddi Mədəni İrsin Repräsentativ Siyahısına daxil edilmişdir.

"Azərbaycan Respublikasında Çovqan Ənənəvi Qarabağ Atüstü Oyunu" 2-8 dekabr 2013-cü ildə Bakıda keçirilən YUNESKO-nun Qeyri-maddi Mədəni İrs üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 8-ci Sessiyası çərçivəsində qəbul edilmiş qərara əsasən, "Azərbaycan Respublikasında Çovqan ənənəvi Qarabağ atüstü oyunu" YUNESKO-nun Təcili Qorunmaya Ehtiyacı olan Qeyri-maddi Mədəni İrs Siyahısına daxil edilmişdir.

"Ənənəvi Kəlağayı sənəti və simvolizmi, qadın ipək baş örtüklərinin hazırlanması və istifadə olunması"24-28 noyabr 2014-cü il tarixində Parisdə keçirilən Qeyri-maddi mədəni irsin qorunması üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 9-cu sessiyasında YUNESKO-nun Qeyri-maddi mədəni irs üzrə Repräsentativ Siyahısına daxil edilmişdir.(11)

"Lahıcın misgərlik sənəti"30 noyabr – 4 dekabr 2015-ci il tarixində Namibiyada keçirilmiş Qeyri-maddi mədəni irsin qorunması üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 10-cu sessiyasında YUNESKO-nun Qeyri-maddi mədəni irs üzrə Repräsentativ Siyahısına daxil edilmişdir.

"Nazik çörəyin hazırlanma və paylaşma mədəniyyəti: Lavaş, Katırma, Jupka, Yufka" 28 noyabr-2 dekabr 2016-cı il tarixlərində Efiopiyanın Əddis-Əbəbə şəhərində keçirilmiş YUNESKO-nun Qeyri-maddi mədəni İrs üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 11-ci sessiyası çərçivəsində çoxmillətli nominasiya (Azərbaycan, İran, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkiyə) kimi YUNESKO-nun Qeyri-maddi Mədəni İrsin Repräsentativ Siyahısına daxil edilmişdir.(11)

Bilindiyi kimi, Ümumdünya İrs Komitəsinin 31-ci sessiyasında təhlükədə olan abidələrin vəziyyəti müzakirə edilmişdir. Siyahıya daxil edilən 800-ə yaxın təbii və mədəni irsə aid abidələrin vəziyyəti hər il təhlil olunur. Təhlükədə olan abidələrlə bağlı məsələ isə dərhal müzakirəyə çıxarılır. Ötən il Qobustan Dövlət Tarixi-Bədii Qoruğu da Dünya Mədəni İrs Siyahısına daxil edilmişdi.(16)

Bilindiyi kimi, dünyanın ən qədim xalqlarından olan Azərbaycan xalqı özünün tarixi, maddi-mədəniyyət abidələri, zəngin ədəbiyyatı, incəsənəti və musiqi mədəniyyəti ilə dünya xalqları içərisində özünəməxsus bir yerə malikdir. Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan xalqının bədii təfəkkür və yaradıcılığına ölkənin gözəl təbiəti, iqlimi, təbii sərvətlərinin zənginliyi də böyük təsir göstərmişdir. Ölkəmizin ta qədimdən bugünədək müxtəlif sənət növlərinin hər biri ayrı ayrılıqda uzun və mürəkkəb inkişaf yolu keçməsinə baxmayaraq, özlüyündə vəhdət təşkil edərək Azərbaycan incəsənəti, maddi və qeyri-maddi mədəniyyət haqqında tam təsəvvür yaratmağa geniş imkan verir.(17)

Azərbaycan incəsənəti, mədəniyyəti, xalqımızın tarixi qədər qədim və zəngin olduğu üçün bu istiqamətdə dünya xalqlarına açıq-aşkar nümunə olmaqdadır. Buna əyani misal olaraq əsrlərdir Azərbaycanda bir çox abidələrə toxunulmamış, onlar dövlət tərəfindən mühafizə olunmuşdur. Bununla yanaşı teatr, kino, musiqi və xalq sənətinin müxtəlif növləri uzun və mürəkkəb inkişaf yolu keçmiş olması Azərbaycan xalqının yüksək mədəni irsə malik olmasını sübut edir. Azərbaycanın mədəniyyət və incəsənət xadimləri milli mədəniyyətimizin, maddi-mədəni irsimizin dünyaya çatdırılması istiqamətində daim səy göstəriblər və demək olar ki, buna nail olublar.(18)

Azərbaycan muğamının YUNESKO tərəfindən bəşəriyyətin mədəni irs siyahısına daxil edilməsi, 7 qeyri-maddi mədəni irs nümunəsi YUNESKO-nun Qeyri-maddi Mədəni İrs üzrə Repräsentativ Siyahısına, 1 irs nümunəsi Təcili Qorunmaya Ehtiyacı olan Qeyri-maddi Mədəni İrs Siyahısına daxil edilməsi və.s kimi bir sıra uğurlu addımlar ölkə rəhbərliyinin mədəniyyətimizə sahib çıxmağının ən bariz nümunəsidir.

ƏDƏBİYYAT

1. "Azərbaycan qeyri-maddi mədəniyyət abidələri və Ərtoğrul Cavid" çoxcildliyi: 13 cildə. 1-ci cild.-Bakı: Çarşıoğlu, 2011
2. T.Ə.Bünyadov. Qədim Azərbaycanda ipin boyanması qaydalarına dair. - ATM, YI c., B., 1963; Yenə onun. Qədim Azərbaycanda toxuculuq və keçəçiliyin inkişaf tarixinə dair. - AEM, I, B., 1964
3. <https://az.wikipedia.org>
4. "История Востока. В6 т. Т. 2. Восток в средние века"http://www.kulichki.com/~gumilev/HE_2/he2510.htm
5. A.N.Mustafayev. Azərbaycan sənətkarlığı (tarixi-etnoqrafik tədqiqat). B.,1999
6. The Grove Encyclopedia of Islamic Art and Architecture 2009, pp. 237
7. «Популярная художественная энциклопедия.» Под ред. Полевого В. М.; М.:Издательство "Советская энциклопедия", 1986
8. S.B.Əsədova. XIX-XX əsrlərdə Azərbaycan zərgərlik incəsənəti. B., 1978; Каталог народно-декоративного искусства Азербайджана. Б., 1963.

9. <http://modern.az/articles/52171/1/#gsc.tab=0>
10. <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php>
11. <http://www.mfa.gov.az/content/556>
12. <http://mehrbanaliyeva.preslib.az/media-3dd54eb6cf.html>
13. The Grove Encyclopedia of Islamic Art and Architecture, Jonathan M. Bloom and Sheila Blair (2009), «*Azerbaijan*», Oxford University Press
14. <http://sia.az/>
15. Azərbaycan etnoqrafiyası, Üç cildə II cild. (2007), «Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Arxeologiyavə Etnoqrafiya İnstitutu», Bakı: Şərq-Qərb
16. İ.Əliyev, E. Məhərrəmov. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Rəmzləri.- BAKI: Nurlan, 2008
17. http://www.azerbaijan.az/portal/index_a.html?lang=az
18. К.М.Ибрагимов. Материальная культура Шекинской зоны в конце XIX-XX вв. (Автореф.) Баку, 1982

XÜLASƏ

Bilindiyi kimi, dünyanın ən qədim xalqlarından biri olan Azərbaycan xalqı özünün tarixi, maddi-mədəniyyət abidələri, zəngin ədəbiyyatı, incəsənəti və musiqi mədəniyyəti ilə dünya xalqları içərisində özünəməxsus bir yerə malikdir. Ölkəmizin ta qədimdən bugünədək müxtəlif sənət növlərinin hər biri ayrı ayrılıqda uzun və mürəkkəb inkişaf yolu keçməsinə baxmayaraq, özlüyündə vəhdət təşkil edərək Azərbaycan incəsənəti, maddi və qeyri-maddi mədəniyyət haqqında tam təsəvvür yaratmağa geniş imkan vermişdir. Elə bunun nəticəsidir ki, Azərbaycan YUNESKO və İSESKO-nun üzvlüyünə qəbul olunmuşdur. Azərbaycan muğamının YUNESKO tərəfindən bəşəriyyətin mədəni irs siyahısına daxil edilməsi, 7 qeyri-maddi mədəni irs nümunəsi YUNESKO-nun Qeyri-maddi Mədəni İrs üzrə Rerezentativ Siyahısına, 1 irs nümunəsi Təcili Qorunmaya Ehtiyacı olan Qeyri-maddi Mədəni İrs Siyahısına daxil edilməsi və.s kimi bir sıra uğurlu addımlar buna əyani sübutdur.

SUMMARY

As is known, the Azerbaijani people, one of the oldest nations in the world, has a unique place within the world with its history, material and cultural monuments, rich literature, art and music culture. From the ancient times to the present, each of the different types of art has grown into a long and intricate way of development, and has united in itself the opportunity to create a full picture of the art of Azerbaijan, material and non-material culture. As a result, Azerbaijan was admitted to the UNESCO and ISESCO membership. Including the inclusion of Azerbaijani mugham in UNESCO's cultural heritage list; 7 Intangible Cultural Heritage; UNESCO Representative List of Intangible Cultural Heritage, 1 Heritage; successive steps are a clear indication of this.

РЕЗЮМЕ

Как известно, азербайджанский народ, один из старейших народов мира, имеет уникальное место в мире с его историческими, материальными и культурными памятниками, богатой литературой, искусством и музыкой. С древних времен и до настоящего времени каждый из разных видов искусства превратился в длинный и запутанный способ развития и объединил в себе возможность создать полную картину искусства Азербайджана, материальной и нематериальной культуры. В результате Азербайджан был принят в члены ЮНЕСКО и ИСЕСКО. Включая включение азербайджанского мугама в список культурного наследия ЮНЕСКО, 7 Нематериальное культурное наследие, Репрезентативный список ЮНЕСКО по нематериальному культурному наследию, 1 Наследие; последовательные шаги - это четкое указание на это.

Çара tövsiyə etdi: dos. N.G.Abuzərov